

מפרט מבחן מיצ"ב בעברית לכיתה ה', תשע"ו (2016)

במבחן נבדקים שלושה תחומים, ואלה הם :

1. **הבנת הנקרא** – התחום נבדק באמצעות טקסטים מסוגות שונות המלווים בשאלות פתוחות או סגורות בממדי הבנה שונים.
2. **הבעה בכתב** – התחום נבדק באמצעות משימת כתיבה ותשובות לשאלות פתוחות.
3. **לשון** – התחום נבדק באמצעות שאלות לשון בזיקה לטקסטים, ובאמצעות בחינת הרכיבים הלשוניים במשימת הכתיבה ובתשובות לשאלות פתוחות.

כל תחום מפורט בטבלה שבעמוד 2.

תחום	פירוט	משקל יחסי	הערות
1. הבנת הנקרא לפי תכנית הלימודים: ¹ פרק ג; פרק ד: הישגים 4, 5, 6, 7	סוגי הטקסטים <ul style="list-style-type: none"> טקסט ספרותי (סיפור) טקסט למטרות מידוע, תיאור והסבר טקסט למטרות טיעון ושכנוע טקסט למטרות הפעלה 	כ-60% <ul style="list-style-type: none"> ממדי ההבנה (ראו נספח למפרט) הבנת המשמעות הגלויה בטקסט הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט פרשנות בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים – תוכניים, מבניים ולשוניים 	אורך טקסט: כ-650 מילים. <ul style="list-style-type: none"> חלק מהטקסטים הם במבנה בלתי רציף ונלווים להם טקסטים חזותיים או מילוליים.
2. הבעה בכתב לפי תכנית הלימודים: פרק ג; פרק ד: הישגים 2, 3	כתיבה למטרות שונות <ul style="list-style-type: none"> סיפור דיווח, תיאור והסבר טיעון ושכנוע 	כ-25% <ul style="list-style-type: none"> ממדי ההערכה תוכן ומבנה לשון 	מטלות הכתיבה הן בזיקה לטקסט או ללא זיקה אליו.
3. לשון לפי תכנית הלימודים: פרק ג; פרק ד: הישג 8	נושאים <ul style="list-style-type: none"> אוצר מילים מבנה מילה: פועל ושם תחביר כתיב 	כ-15% <ul style="list-style-type: none"> ממדי ידע לשוני² שימוש בלשון מודעות לשונית ידע על-לשוני 	שימוש תקין בצורות ובמבנים לשוניים <ul style="list-style-type: none"> הבנת המשמעות של צורות ושל מבנים לשוניים הכרת המונחים הלשוניים המפורטים בתכנית הלימודים (אין דרישה להגדרתם).

¹ תכנית הלימודים לבית הספר הממלכתי והממלכתי-דתי, **חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות** (תשס"ג), ירושלים: האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, התרבות והספורט.
² ראו לעיל הערה 1; עמוד 65.

נספח למפרט

1. הבנת הנקרא – ממדי ההבנה³

א. הבנת המשמעות הגלויה בטקסט

הקוראים צריכים להבין את מה שכתוב בטקסט באופן מפורש, וכן להבין כיצד הכתוב קשור למידע שהם מחפשים. המידע עשוי להופיע במשפט, בפסקה או בטקסט כולו.

ממד זה כולל:

- איתור פרטי מידע מפורשים בטקסט (כגון שמות, פעולות, זמן, מקום);
- זיהוי רעיונות, הגדרות, הסברים והכללות הכתובים בטקסט במפורש;
- ארגון מחודש של פרטי מידע מפורשים בטקסט;
- זיהוי קשרים לוגיים המפורשים בטקסט;

ב. הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט

הקוראים צריכים להשלים פערי משמעות הקיימים בטקסט. הם מסיקים במהלך הקריאה מסקנות על אודות רעיונות ומידע העולים מן הטקסט אף שאינם כתובים בו באופן מפורש. המסקנות עשויות להתייחס למשתמע מהקשר מצומצם או רחב של הטקסט.

ממד זה כולל:

- הבנת מילים וביטויים מתוך הקשר;
- הבנת אזכורים;
- הבנת יחסים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט;
- הבנת רעיונות המשתמעים מן הטקסט;
- זיהוי הכללות שאינן כתובות בטקסט במפורש לפי פרטי מידע המפורשים בו;
- הבנת קשרים שאינם מפורשים בין רעיונות ובין נושאים המיוצגים באופן מילולי או חזותי בטקסט או בטקסטים נלווים.

ג. פרשנות, עיבוד ויישום

הקוראים צריכים לעבד את המידע ולבנות משמעות רחבה בעקבות הקריאה. הם מסתמכים על תפיסתם את העולם, על הידע ועל הניסיון שלהם כדי ליצור פרשנות מעוגנת בטקסט. הפרשנות המתגבשת על ידי הקוראים עשויה להשתנות מקורא לקורא.

ממד זה כולל:

- העלאת השערות לפי הכתוב בטקסט;
- גיבוש תובנות בנוגע לתהליכים, מסרים, יחסים, מניעים ורגשות העולים מן הטקסט;
- הבנת טענות-על ומסרים עיקריים;
- השוואה בין רעיונות או מידע ומיזוג שלהם;
- שילוב בין ידע אישי, חוויות והתנסויות לבין משמעויות הנמצאות בטקסט;
- אפיון של דמויות, של אישים, של מקומות ושל אווירה לפי הכתוב בטקסט;
- גיבוש עמדה מנומקת על סוגיות, על דילמות, על התנהגויות או על מעשים המתוארים בטקסט;
- יישום הנלמד מן הטקסט בהקשרים אחרים.

ד. בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים – תוכניים, מבניים ולשוניים

הקוראים צריכים לבדוק כיצד המשמעות מוצגת בטקסט. הם צריכים להשתמש באופן יעיל ומושכל בידע שלהם על סוגות, על מבנים של טקסט ועל מוסכמות לשוניות. כמו כן עליהם לבחון את האמצעים שהכותב משתמש בהם כדי להציג רעיונות ועמדות, לבחון גם את מידת ההתאמה של האמצעים האלה למטרות הכתיבה.

ממד זה כולל:

- הערכת המטרה של הטקסט ושל הטקסטים הנלווים לו;
- הערכת זיקות בין טקסטים;
- הערכת הרלוונטיות של הטקסט למטרות הקורא;
- הערכת עמדתו של הכותב;
- הערכת תוכן הטקסט (כגון אמינות, עדכניות, בהירות, היתכנות הרעיונות המוצגים בטקסט);
- הערכת תרומתם של רכיבי מבנה להבנת התוכן (כגון תפקיד הכותרת, מקדמי ארגון);
- הערכת הלשון וסגנון הכתיבה (כגון שימוש באמצעים ספרותיים, בחירות לשוניות).

2. הבעה בכתב – ממדי ההערכה

א. תוכן ומבנה (כ-65%)

- צמידות לנושא ולמטרת הכתיבה ;
- פיתוח התוכן (כגון פירוט, מורכבות רעיונית, הצגת נקודות מבט שונות והיקף הולם) ;
- מודעות לנמען (כגון הצגת המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט) ;
- התאמת מבנה הטקסט לדרישות המטלה ;
- לכידות: יצירת רצף ברור, הגיוני ותקין בין הרעיונות בטקסט ;
- קישוריות: שימוש מגוון ויעיל באזכורים, בציניי שיח ובמילות קישור (למרכיב זה יש זיקה הדוקה ללשון וכן ללכידות) ;
- ארגון והיצג ברור של היחידות הרעיוניות בהתאמה לסוג הטקסט.

ב. לשון (כ-35%)

- משלב לשון: שימוש בלשון ההולמת את נסיבות הכתיבה, את הנמען ואת המטרה ;
- אוצר מילים: שימוש מגוון ומדויק במילים ;
- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (במין, במספר), שימוש נכון במילות יחס ובמילות קישור ;
- פיסוק: שימוש הולם בסימני פיסוק (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות וסימן קריאה) ;
- כתיב: הפרדה בין מילים, אי-השמטת אותיות והיעדר טעויות.

3. לשון – הנושאים

- אוצר מילים, משמעות ומבנה (לרבות חיפוש מילה במילון) ;
- יחסי משמעות בין מילים: נרדפות וניגודיות ;
- זיהוי והפקה של מילים מאותו שורש (משפחות מילים) ;
- זיהוי זמנים וגופים של הפועל ושימוש תקין בהם ;
- התאם דקדוקי (במין, במספר) בין שמות עצם לפעלים ובין שמות עצם לשמות תואר ;
- הבנת משמעות של מילות קישור (אך, אבל, לכן, משום ש- וכד') ;
- הבנת התפקיד של סימני הפיסוק (נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות, סימן קריאה ושלוש נקודות).